

Themadag: Hoe uniek is een ras?

Programma en samenvattingen

Locatie: Edelhertweg 15, Lelystad

Datum: 3 december 2010

WAGENINGENUR
For quality of life

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

SZH
VOOR LEVEND ERFGOED

Ras- en bronvermelding foto's voorpagina vlnr.

1. Nederlands Landvarken. Gert van der Gaag, TOPIGS.
2. Kuiken legras (Lohmann Selected Leghorn), 2010. Rita Hoving, CGN.
3. Nederlandse Landgeit. Johannes Tigchelaar, LFNL.
4. Groninger paard, hengst Eendracht in 1999. Hinke Fiona Cnossen, SZH.
5. Nederlandse Kooikerhondje, Margo Kleinjan, VHNK.
6. Fries Melkschaap, Henk Oudhoff, FMS.
7. MRIJ koeien. Foto via fam. Van Dinther, MRIJ Zuid.

Programma themadag: Hoe uniek is een ras?

Locatie: Edelhertweg 15, Lelystad

Datum: 3 december 2010, van 9.30 – 16.00 uur

Ochtendprogramma Voorzitter: Kor Oldenbroek (CGN, Wageningen UR)		
9:30		Ontvangst met koffie
10:00	Geert Boink (SZH) en Sipke Joost Hiemstra (CGN, Wageningen UR)	Welkom en opening
10:15	Piter Bijma (ABGC, Wageningen University)	Wat is DNA en wat bepaalt het fenotype? Grondbeginselen erfelijkheid
11:00	Hans Lenstra (Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht)	Hoeveel verschillen rassen van elkaar op basis van variatie in het DNA?
11:45	Jack Windig (ABGC, Wageningen UR Livestock Research)	"Genomic revolution": betekenis voor karakterisering, behoud en fokkerij van zeldzame rassen?
12:30		Lunch

Middagprogramma Voorzitter: Bart Ducro (Animal Breeding and Genomics Centre, Wageningen University)		
13:30	Hinke Fiona Cnossen (SZH)	Het Groninger paard: type fokkerij, bloedlijnen fokkerij of instandhouding van een ras
13:55	Johannes Tigchelaar (LFNL)	De Nederlandse landgeit: oorsprong, fokdoel en variatie
14:20	Ad Boks (SZH en KLN)	Hoe verschillend zijn kippenrassen en kun je uit het ene ras een ander ras fokken?
14:45	Jan van Lieshout (Vereniging het Brandrode Rund)	Erkenning en ontwikkeling van het Brandrode rund
15:10	Discussieleiding: Kor Oldenbroek en Bart Ducro	Forumdiscussie
16:00		Afsluiting met een drankje

Deze themadag is mogelijk gemaakt door financiering van het ministerie van EL&I

Locatie

U bent te gast bij een locatie van de Animal Sciences Group van Wageningen Universiteit en Researchcentrum. Hier vindt veterinaire en zootechnische onderzoeken plaats. Zowel het Animal Breeding and Genomics Centre van Wageningen UR Livestock Research als het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland van Wageningen UR zijn actief op deze locatie.

Inleiding

Doel

De SZH en het CGN organiseren samen deze lezingen en discussiedag. Het doel van de lezingen is om informatie te verschaffen over hoe onderscheidend rassen zijn. In hoeverre zijn rassen genetisch of in uiterlijk verschillend? Onderzoekers geven uitleg over genetische aspecten en een aantal rasverenigingen licht hun fokbeleid toe.

De dag wordt afgesloten met een forumdiscussie waarbij de volgende discussiepunten aan de orde kunnen komen:

- wanneer noem je een populatie een ras?;
- laat je als stamboek ander bloed toe en onder welke voorwaarden?;
- welke fenotypische spreiding sta je binnen een ras toe?

De themadag is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in de fokkerij en in de genetische achtergrond van zeldzame rassen, in het bijzonder leden en bestuurders van rasverenigingen, stamboeken en speciaalclubs.

Organisatie van deze dag

De Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) staat voor het behoud van genetische diversiteit. De SZH zet zich in voor het behoud van de oorspronkelijke landbouw huisdierrassen, ons Nederlands levend erfgoed. Dit doet zij door deze dieren weer een wezenlijk onderdeel te laten zijn van onze samenleving, door ze weer een duidelijke functie te geven. Een functie kan bijvoorbeeld zijn:

- in de duurzame en reguliere landbouw
- op recreatie- en zorgboerderijen
- bij culturele instellingen met levende have zoals openlucht musea
- in het hobbymatig houden van deze dieren
- door het creëren van een afzetmarkt voor hun culinaire eigenschappen

Daarnaast kunnen fokkers en fokkerijverenigingen bij de SZH terecht voor advies over de fokkerij van zeldzame huisdierrassen.

Het Ministerie van LNV heeft aangegeven dat zij een belangrijke rol ziet voor SZH bij de structurele versterking van de rol van rasverenigingen, stamboeken en speciaalclubs.

Goed draaiende rasverenigingen, stamboeken of fokkersclubs zijn de belangrijkste voorwaarde voor de instandhouding van rassen of kleurslagen. Daarom heeft het ministerie subsidie toegekend aan de SZH ter ondersteuning van professionalisering en kwaliteitsverbetering van de organisaties. Hiertoe heeft de SZH in 2008 het projectbureau: Behoud Nederlands levend erfgoed opgericht. Meer informatie: www.szh.nl

Peter van Eldik is vanuit de SZH het aanspreekpunt voor de organisatie van deze dag.

Peter van Eldik is sinds 1980 werkzaam bij de faculteit Diergeneeskunde. Hij is docent fokkerij landbouwhuisdieren en paard bij het departement Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren. Sinds 2006 is hij secretaris van de SZH.

Het **Centrum voor Genetische Bronnen, Nederland (CGN)** van Wageningen UR, voert namens de Nederlandse overheid wettelijke onderzoekstaken (WOT) uit die verband houden met de genetische diversiteit en identiteit van soorten die van belang zijn voor de landbouw en bosbouw. CGN ontwikkelt en beheert de genenbank voor landbouwhuisdieren (rund, varken, schaap, pluimvee, paard, geit en hond), geeft beleidsadviezen (nationaal en internationaal) en adviseert stamboeken en rasverenigingen. Bovendien voert CGN wetenschappelijk onderzoek uit dat bijdraagt aan beter inzicht in genetische diversiteit binnen en tussen rassen. En dat zich richt op ontwikkeling van betere methoden voor fokkerij en behoud van genetische diversiteit (genetica en cryobiologie). CGN werkt nauw samen met de Stichting Zeldzame Huisdierrassen en met tal van fokkerij- en belangenorganisaties. Meer informatie: www.cgn.wur.nl.

Rita Hoving is vanuit de CGN het aanspreekpunt voor de organisatie van deze dag.

Rita Hoving is opgegroeid op een gemengd agrarisch bedrijf (melkvee/fokvarkens) en is als levensmiddelentechnoloog in 1986 op het IVO in Zeist begonnen in het vleeskwalietsonderzoek. Ze werkt nu voor CGN (behoud en bevordering van duurzaam gebruik van genetische diversiteit in landbouwhuisdieren) en ABGC (o.a. beleidsondersteunend onderzoek om ingrepen te verminderen (bv fokken voor kortere schapenstaarten, hoornloze koeien en minder eendagshaantjes)).

Dagvoorzitters

Kor Oldenbroek is werkzaam bij het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN) te Wageningen en de onderzoeksschool Wageningen Institute of Animal Sciences (WIAS). Bij het CGN leidt hij projecten over kennisdoorstroming en publieksvoorlichting in relatie tot het benutten en conserveren van genetische diversiteit bij dieren en planten. Vanuit het CGN levert hij een inhoudelijke bijdrage aan het Projectbureau voor Levend Erfgoed van de Stichting Zeldzame Huisdierrassen.

Bart Ducro is docent bij Animal Breeding and Genomics Center van de Wageningen University. Hij is betrokken bij verschillende onderzoeksprojecten op het gebied van fokkerij en genetica van het paard.

- *Optimalisatie van sportpaardenfokkerij.*
- *Onderzoek genetische variatie van gezondheidskenmerken bij verschillende paardenrassen.*
- *Behoud van genetische diversiteit bij paardenrassen.*

Samenvattingen

Wat is DNA en wat bepaalt het fenotype? Grondbeginselen erfelijkheid

Piter Bijma (ABGC, Wageningen University)

Eigenschappen van mensen, dieren en planten worden gedeeltelijk bepaald door hun DNA en gedeeltelijk door de omgeving. Het DNA bestaat uit genen. Een gen is een stukje DNA met een bepaalde functie. Een gen kan bijvoorbeeld een eiwit maken dat nodig is voor spieropbouw. Bij zoogdieren en vogels bestaat het DNA uit zo'n 20 duizend genen. Het hele DNA komt in tweevoud voor. Een dier heeft dus twee exemplaren van ieder gen. In de voortplanting wordt de helft van het DNA doorgegeven aan de nakomeling, volgens de regels van Mendel. Van de twee exemplaren van ieder gen wordt er willekeurig één doorgegeven aan de nakomeling. Hierdoor zijn twee nakomelingen van dezelfde ouders maar voor 50% genetisch identiek; in 50% van de gevallen krijgen ze beide hetzelfde gen, en in de resterende 50% elk een verschillend gen. De overerving volgens de regels van Mendel zorgt er voor dat de erfelijke variatie tussen dieren in stand blijft.

Van veruit de meeste genen weten we nu nog niet precies wat hun effect is op de eigenschappen van dieren. Uiterlijke kenmerken zoals vacht- of veerkleur of de aanwezigheid van hoorns worden vaak door een klein aantal genen bepaald. Omdat het aantal genen voor dit soort kenmerken beperkt is, kunnen deze genen relatief eenvoudig in kaart worden gebracht. Andere kenmerken, zoals bijvoorbeeld lichaamsgewicht, vruchtbaarheid, levensduur of melkproductie worden door heel veel genen bepaald, waarschijnlijk meer dan 100. Vanwege het grote aantal zijn deze genen moeilijk op te sporen. De kennis op dit gebied neemt wel erg snel toe op dit moment.

Verschillen tussen dieren worden deels veroorzaakt door verschillen in hun DNA, maar ook door verschillen in de omgeving. De erfelijkheidsgraad is het deel van de verschillen dat ontstaat door verschillen in DNA. Bijvoorbeeld, bij een erfelijkheidsgraad van 0.3 wordt 30% van de verschillen tussen dieren veroorzaakt door verschillen in hun DNA. Van de overige 70% weten we vaak de oorzaak niet. Als we dieren zo goed mogelijk in dezelfde omgeving houden stijgt de erfelijkheidsgraad vaak wel, maar zeker niet tot 100%. Een deel van de niet-erfelijke verschillen tussen dieren gaat terug op hun ontwikkeling in de jeugd. In de rest van hun leven dragen dieren dus een zogenaamd "permanent milieu effect" met zich mee, dat in de jeugd is ontstaan en later niet meer weggenomen kan worden door ze in dezelfde omgeving te houden.

De erfelijkheidsgraad geeft ook aan welk deel van een eigenschap van een ouderdier gemiddeld wordt doorgegeven aan de nakomeling. Bijvoorbeeld, als een hondenras gemiddeld 25 kg weegt, en zowel de vader als de moeder van een dier weegt 29 kg, dan is het verwachte gewicht van dit dier bij een erfelijkheidsgraad van 40% gelijk aan $25 + 0.4 \cdot (29 - 25) = 26,6$ kg. Erfelijkheidsgraden zitten meestal tussen de 5% en 60%.

Kenmerken als vruchtbaarheid en levensduur hebben meestal lage erfelijkheidsgraden van 5 à 10%. Kenmerken als groei en melkproductie zitten vaak rond de 30%, en lichaamsgewicht en -grootte zitten vaak rond de 50%. Dit betekent dat het grootste deel van de verschillen tussen dieren vaak niet erfelijk is. Dit gaat niet op voor systematische verschillen tussen rassen, die zijn wel door het DNA bepaald.

Piter Bijma, Universitair Docent, Leerstoelgroep Fokkerij en Genetica, Wageningen Universiteit / Animal Breeding and Genomics Centre van Wageningen University. Pieter is geboren in Friesland op een melkveehouderijbedrijf. Hij heeft in Wageningen Dierwetenschappen gestudeerd en is afgestudeerd in 1996 in de richting Fokkerij en Genetica. In 2000 is hij gepromoveerd op een proefschrift over voorspelling en beheersing van inteelt in fokprogramma's. Sindsdien is hij werkzaam als universitair docent en onderzoeker, waarbij hij zich vooral richt op het ontwerp van fokprogramma's, fokkerij-theorie, en meer recent op de erfelijke achtergronden van sociale eigenschappen.

Hoeveel verschillen rassen van elkaar op basis van variatie in het DNA?

Hans Lenstra (Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht)

Door moleculair onderzoek aan diversiteit van landbouwhuisdieren kun je de onderlinge relaties van de rassen in kaart brengen. Dit levert interessante informatie op over de geschiedenis van de rassen en is ook van belang voor conservering. Zo kun je zien welke rassen op DNA-niveau heel divers zijn. Die rassen wil je natuurlijk bewaren. Andere rassen hebben zich apart ontwikkeld. Die hebben daardoor unieke kenmerken die je natuurlijk ook wilt bewaren. Rassen die door inkruising heel erg zijn gaan lijken op een heel populair ras zijn natuurlijk minder belangrijk. Toch kunnen we op grond van DNA nog niet voor elk ras aangeven hoe belangrijk het is om te bewaren. We raken er steeds meer van overtuigd dat we daarvoor niet moeten kijken naar de zogenaamde neutrale variatie, zoals wij tot nu toe hebben gedaan, maar naar de adaptieve variatie. Bovendien mogen we de niet-moleculaire overwegingen niet uit het oog verliezen, zoals het fenotype (uiterlijk, productie, adaptatie aan de omgeving, etc.) en het behoud van cultureel erfgoed. Bedenk evenwel dat een apart uiterlijk niet betekent dat het DNA ook heel bijzonder is, en dat er ook rassen zijn die nog niet eens honderd jaar oud zijn. Verder is de inteelt, waar sommige rassen nu van hebben te lijden, van recente oorsprong, want kruisingen over en weer waren vroeger heel normaal. De “genetische zuiverheid”, wat dat ook is, mag niet ten koste mag gaan van de gezondheid en het welzijn van het dier.

Hans Lenstra is verbonden aan de Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht. Van oorsprong is hij biochemicus, maar sinds 1990 werkt hij aan DNA van landbouwhuisdieren en hun wilde verwanten. In nauwe samenwerking met verschillende instituten in binnen- en buitenland verricht hij onderzoek aan de genetische diversiteit en de geschiedenis van de domesticatie.

“Genomic revolution”: betekenis voor karakterisering, behoud en fokkerij van zeldzame rassen?

Jack Windig (ABGC, Wageningen UR Livestock Research)

De ontwikkelingen in de moleculaire genetica gaan razendsnel. Elke week wordt bijvoorbeeld wel de ontdekking van een nieuw gen aangekondigd. In de praktijk is dit echter vaak een te simpele voorstelling van zaken. Belangrijker voor de fokkerij op dit moment is dat we steeds beter de variatie in het DNA binnen en tussen rassen kunnen bepalen.

Twee processen spelen een belangrijke rol bij het ontstaan van verschillen tussen rassen. Het eerste is toeval. Als een groep dieren in tweeën wordt gedeeld, zal bij toeval de genetische samenstelling in de ene groep verschillen van de andere. Ook als een gedeelte van de dieren als ouder wordt gebruikt zal bij toeval de volgende generatie een iets andere genetische samenstelling hebben. Dit toevalsproces wordt “genetic drift” genoemd. Het tweede proces is selectie. De mens heeft bewust ouderdieren uitgezocht, en doet dat nog steeds, met gewenste eigenschappen. Daarnaast heeft ook natuurlijke selectie een rol gespeeld, zodat dieren zijn overgebleven die goed functioneren in de omgeving waarin ze gehouden worden. Zo zijn rassen ontstaan die niet alleen mooi worden gevonden door veel mensen, maar ook deel zijn van het cultureel erfgoed, en uniek ten opzichte van de andere rassen.

De nieuwe mogelijkheden om DNA te typeren zullen ook invloed hebben op oude rassen. De belangrijkste verandering in fokkerij op dit moment is genomische of merker selectie. Hiermee kan al bij de geboorte de erfelijke aanleg voor belangrijke kenmerken worden bepaald. De toepassing in kleine rassen is echter een stuk lastiger dan in de grote commerciële rassen. Daarnaast kunnen DNA-testen worden ontwikkeld voor specifieke kenmerken, wat vooral het wegfokken van erfelijke gebreken zal vergemakkelijken. Ook kan precies worden bepaald op welk stuk van het DNA rassen verschillen. Dit kan, bijvoorbeeld, worden toegepast als het noodzakelijk is om vers bloed in te brengen om de negatieve effecten van inteelt op te heffen.

De uitdaging de komende tijd zal onder andere zijn om alle nieuwe kennis over het DNA ook om te zetten in mogelijkheden voor het behoud van de oude rassen en hun unieke eigenschappen.

Jack Windig is bioloog en onderzoeker genetica bij Wageningen UR, Livestock Research en het Centrum Genetische Bronnen Nederland. Hier richt hij zich op onderzoek naar fokprogramma's voor kleine rassen om inteelt te voorkomen en variatie te bewaren. Daarnaast doet hij tal van onderzoeken op het gebied van genetica zoals onder andere het fokken op hoornloosheid, fokken tegen uierontsteking bij melkvee en het fokken tegen berengeur bij varkens.

Het Groninger paard: type fokkerij, bloedlijnen fokkerij of instandhouding van een ras

Hinke Fiona Cnossen (SZH)

Hoe uniek is het Groninger paard? Het Groninger paard heeft een rijke historie in met name Friesland, Groningen en Drenthe. De fokkerij is lange tijd nauw verweven geweest met de fokkerij van Oldenburger paarden. Het fokdoel was steeds afhankelijk van de tijd en het gebruik. Dat betekent dat iedereen een bepaald ideaal beeld van dit paard voor ogen heeft, dat niet voor iedereen gelijk is.

In de jaren zeventig werd het fokdoel bij het warmbloed paard ingrijpend gewijzigd richting het sportpaard. Dat betekende simpel dat de zwaardere paarden niet meer nodig waren en dat er niet meer mee gefokt zou worden. Later bleek dat juist nakomelingen van deze goede Groninger lijnen het erg goed deden in de sport. Gelukkig heeft een aantal liefhebbers het ras weten te behouden en weer een eigen gezicht gegeven.

Het fokdoel van het Groninger paard is een zwaar warmbloedpaard met een herkenbaar type. Een sterke achterhand, goed beenwerk, goede bespiering en een betrouwbaar karakter. Bij de oprichting van de vereniging het Groninger paard in 1982 waren slechts 100 Groninger merries beschikbaar. De hengst Baldewijn kreeg een goedkeuring voor het leven en enkele hengsten uit Denemarken en Duitsland werden gebruikt voor de (her)opbouw van een gezonde populatie Groninger paarden. De vereniging heeft de hengstenlijnen herkenbaar gemaakt door de beginletter van de hengst terug te laten komen als beginletter van de naam van de mannelijke nakomelingen. Momenteel zijn ongeveer 700 merries ingeschreven en worden ieder jaar vijftig veulens geboren. De meest voorkomende kleur is zwart of donkerbruin. Bij de stamboekopname wordt ook de borstomvang gemeten en de omvang van het beenwerk (pijpomvang). Het stamboek is onderverdeeld in verschillende boeken op basis van bloedvoering. Daarnaast kunnen de paarden op een keuring verschillende predicateden behalen, ster of model, of dekhengst. Voor de hengsten gelden daarnaast aanvullende veterinaire eisen. Al met al kun je stellen dat het Groninger paard een herkenbaar type heeft en herkenbare eigenschappen. Dat maakt het Groninger paard een uniek ras. Het is voor de instandhouding van het ras belangrijk dat de populariteit en de herkenbaarheid hand in hand gaat.

Hinke Fiona Cnossen (1968) heeft als opleiding Agrarische Hogeschool en werkt sinds 1998 voor de Stichting Zeldzame Huisdierrassen als foktechnisch inspecteur. Hiervoor adviseert ze stamboeken en inspecteert bedrijven en dieren. Haar hart ligt bij de dieren. Zelf heeft ze enkele Groninger paarden in de opfok en geiten en kippen als hobby. Ze is jurylid voor o.a. Veluwe Heideschappen, Groninger paarden en Lipizzaners.

De Nederlandse landgeit: oorsprong, fokdoel en variatie

Johannes Tigchelaar (LFNL)

Landelijke Fokkersclub Nederlandse Landgeiten (LFNL) is de overkoepelende organisatie van fokkers en houders, die zich ten doel stelt de levensvatbare, gezonde en zuivere populatie van de Nederlandse landgeit in stand te houden op basis van de historische variatie. Het is een vereniging met 450 leden. Hiervan hebben er 160, met 560 geiten en 164 bokken in 2008 gefokt. Dat betekent dat elke fokker gemiddeld 3,5 geit en 1 bok heeft; er wordt gemiddeld 1,8 lam per geit geboren. Lammeren worden snel en moeiteloos, in vele liggingen, geboren.

De majestueuze bokken worden door sommige leden ook als liefhebberij aangehouden. In den lande zijn zelfs projecten gestart om waardevolle bokken in natuurterreinen samen te brengen om ze te behoeden voor vroegtijdige slacht en om te bekijken hoe zij zich, in de tijd, ontwikkelen en handhaven.

In de bespreking zal ingegaan worden op de oorsprong, de herintroductie, het fokdoel en de bewaking van de variatie van dit landras. Een groot aantal recessieve kenmerken zoals gehoornd, ontbreken van belletjes, langharigheid, veelkleurigheid en kopprofiel bepalen het unieke van dit ras.

Na de hogere landbouwschool en de studie diergeneeskunde heeft Johannes Tigchelaar 25 jaar een gemengde dierenarts-praktijk geëxploiteerd met de nadruk op grote en kleine herkauwers. Hobbymatig maken schapen en geiten deel uit van zijn leven. Momenteel is hij voorzitter van de LFNL.

Hoe verschillend zijn kippenrassen en kun je uit het ene ras een ander ras fokken?

Ad Boks (SZH en KLN)

In het verhaal worden ter illustratie de diverse wilde hoenderrassen in beeld gebracht. Vervolgens wordt aangetoond hoe door gericht fokken - waarbij aan de hand van een ideaalbeeld - oorspronkelijke Chinese rassen in West-Europa een totaal ander fenotype hebben gekregen.

Daarna komen de Nederlandse rassen aan de orde waarbij van elk ras in het kort de ontstaansgeschiedenis wordt gegeven. Hierbij is aangegeven hoe met behulp van andere rassen Nederlandse rassen van de ondergang zijn gered of zijn ontstaan door gerichte keuze voor een bepaalde vorm en/of kenmerken.

De eindconclusie is dat met behulp van de kennis van vererving van eigenschappen het mogelijk is het fenotype van een ras terug te fokken. Zolang nog niet alle posities van kenmerken zijn te plaatsen is het de vraag of het ook mogelijk is de genetische eigenschappen weer allemaal terug te brengen in een ras.

Ad Boks is in 1964 in Wageningen afgestudeerd als agrarisch socioloog en planoloog. In 1971 gepromoveerd op het proefschrift: De gewenste uitrusting van een dorp. Een stelling was: Gezien de betekenis van de oud Nederlandse hoenderrassen als cultuurgoed verdient het aanbeveling de organisatie (de NHC) van de fokkers van deze rassen c.q. de fokkers subsidie te verlenen deze rassen in stand te houden.

Nu:

Vice voorzitter SZH

Pluimveekeurmeester Kleindier Liefhebbers Nederland (KLN)

Lid standaardcommissie pluimvee KLN

Erkenning en ontwikkeling van het Brandrode rund

Jan van Lieshout (Vereniging Het Brandrode Rund)

Het Brandrode rund van oudsher een rustige, degelijke en duurzame koe, met goede overlevingseigenschappen, economisch in de omgang, herkenbaar qua exterieur en met cultuurhistorische waarde. Het Brandrode rund behoort tot het Maas-Rijn-IJssel (MRIJ)-veetype, dat al vanaf begin 20e eeuw in het rivierengebied werd gefokt. MRIJ-koeien zijn van oudsher sober, sterk, mak en gelijkmatig. Door hun uitgesproken dubbeldoel-eigenschappen speelden vooral de donkerrode dieren een bepalende rol in de roodbonte MRIJ-fokkerij.

Door specialisatie op melkproductie verdwenen in de 70-er jaren veel typische MRIJ-kenmerken. Teruglopende aantallen, genetische versmalling en de mkz-uitbraak in 2001 brachten het MRIJ-ras ernstige slagen toe. Het Brandrode rund, dat nu als een apart rundveeras wordt onderscheiden, werd daardoor een zeldzaam Nederlands rundveeras. De stichting Kudde Kraanvense Heide komt de eer toe dit ras van de ondergang te hebben gered. Tegenwoordig is de Vereniging Het Brandrode Rund een door de Nederlandse overheid erkende organisatie die gerechtigd is tot het uitvoeren van het brandrode stamboek en daar de verantwoordelijkheid voor draagt. In het begin van 21^e eeuw waren er minder dan 100 brandrode dieren in ons land. In 2010 is dit toegenomen tot bijna 1200 in het brandrode stamboek opgenomen dieren. Het aantal leden van de vereniging bedraagt intussen 100.

In de inleiding wordt stilgestaan bij de verschillen tussen het oostelijk en zuidelijk MRIJ-fokgebied en ontwikkeling van de brandrode kleur bij het MRIJ-ras. In de tachtiger jaren is door de stichting bloedgroepenonderzoek een poging gedaan om te kijken of speciale bloedgroepen toegeschreven kunnen worden aan een bepaald ras.

De Vereniging Het Brandrode Rund heeft haar naam en haar beeldmerk laten registreren bij het Benelux Merken Bureau.

In een kleine populatie is het gevaar van inteeltdepressie groot en ook het Brandrode rund heeft daar mee te maken. De vereniging heeft het CGN gevraagd een onderzoek te doen naar de situatie bij de dieren van de brandrode populatie om daarbij voorstellen voor een genetisch management voor de nabije toekomst aan te geven. De voorlopige resultaten daarvan worden toegelicht. Tenslotte worden enkele wensen voor de toekomst geformuleerd.

Jan van Lieshout is dierenarts. Is 15 jaar als practicus werkzaam geweest en daarna 16 jaar in diverse functies binnen de rundveeverbeteringskolom, met speciaal aandachtsveld embryotransplantatie. Nu: bestuurlid Vereniging Het Brandrode Rund en conservator Nationaal Veeteelt Museum.

Deelnemerslijst

Achternaam	Roepnaam	Namens organisatie
Alberts	Judith	welsh pony en cob vereniging
Alst	Gerrie van	VSS
Amersfoort	Carel van	VSS
Beekman	Marcel	CAH
Berg	Dick van den	Vereniging Het Groninger Paard
Berg	Rienk van der	Veeteeltmuseum, Beers
Bergstra	Greet	
Bijl	Paul	Noorderhoeve
Bijma	Piter	ABGC, Wageningen University
Blaauw	Gert	Nederlands Zwartbles Schapenstamboek (NZS)
Boerma	Elina	Groninger Paard
Boink	Geert	Stichting Zeldzame Huisdierrassen
Boks	Ad	Stichting Zeldzame Huisdierrassen
Boom	Annemiek van den	Stichting Graafschaps Niejboer
Bos	Gerard	NOG Fokcommissie Witte Geiten
Braber	Niko den	NOG
Braber	Janny den	NOG
Brandsma	Petra	
Brummel	Karin	student WUR
Buis	Frans	Landgeitenhouderij 'Het Hooghe Duyn'
Buis	Kees	VLV
Calcar	Fiepko van	
Cann	Wim van	Swifter Schapenstamboek
De Poel te Groen	Noreen	SZH
De Poel te Groen	Edgar	Veeverbeteringsorganisatie Schoonebeeker Schaa
Dekker	Pieter	St Wollebrandkudde
Dekker	Pieter	IHW
Diepen	Jan van	CAH Dronten
Dijk	Henk van	welsh pony en cob vereniging
Ducro	Bart	ABGC, Wageningen University
Eggink	Marianne	AVLS
Eldik	Peter van	Stichting Zeldzame Huisdierrassen / Universiteit Utrecht
Feije	Bennie	VSS
Geenhuizen	Andre	IHW
		Nederlandse Fokkersvereniging Het Drentse
Geertman	Titia	Heideschaap
Gelderén	Elke van	student WUR
Greve	Dick	Ned Ver voor Stabij en Wetterhounen
Grinwis	Chris	Veeverbeteringsorganisatie Schoonebeeker Schaa
Hagen	Marjan van	Raad van Beheer op Kynologisch Gebied
Haperen	Cees van	
Heckman	Wijnanda	VSS
Heijst	Gerrit van	Fokvereniging VWF
Helder	Andre	SZH, redactie Zeldzaam Huisdier
Herder	Ineke	Vereniging Brandrode rund
Hielkema	Lian	Clun Forest schapenvereniging
Hiemstra	Sipke Joost	Centrum voor Genetische Bronnen, Wageningen UR
Hinke F.	Cnossen	Stichting Zeldzame Huisdierrassen
Hissink	Henk	NVSW
Hoek	Klaas van der	Kleindierliefhebbers Nederland

Hoopen	Wim ten	NZS
Hoving	Rita	Centrum voor Genetische Bronnen, Wageningen UR
Hoving	Harry	GrP, NZS, VSS
Jansen	Henk	SZH
Kaasenbrood	Ruud	Schijndelaar
Klaassen	Saskia	Arabisch Volbloedpaarden Stamboek (AVS)
Koopman	Eline	Fjordenpaardenstamboek
Krudde	Hans	KWPN-Gelders paard
Kuijpers	Frans	
Lenstra	Hans	Faculteit Diergeneeskunde
Lieshout	Jan van	Vereniging Het Brandrode Rund
Mars	Joyce de	Veeverbeteringsorganisatie Schoonebeeker Schaa
Meijer	Theo	Vanhall Iarenstein
Meinema	Anne	Stichting Zeldzame Huisdierrassen
Meurs	Koen van	CAH Dronten
Middelveld	Marian	IHW
Oldenbroek	Kor	Centrum voor Genetische Bronnen, Wageningen UR
Oudshoorn	Machteld	Paarden Kennis Centrum
Overesch	Rob	student CAH
Pasgang	Patrick	Innovatiesteunpunt Belgische Boerenbond
Pelzer	Fred	VLV
Pieterse	Han	Stichting Graafschaps Nijboer
Pijnenburg	Maarten	Stichting Oude Inheemse Rassen in het het Schijndels landschap
Pol	Guus	MAIN Publishing BV / Paard & Spul
Pol	Annabel van der	MAIN Publishing BV / Paard & Spul
Reijnen	Marcel	Dierenbescherming
Remijn	Nonja	SZH
Repelius-van der Mei	Erna	Nederlandse Vereniging van Stabij- en Wetterhounen
Riel	Jan van	Vereniging Het Brandrode Rund
Roest	Hans	NFDH
Rongen	Ronald van	VLV
Rooden	Daphne van	Stichting MAK Blokweer
Salm	Ad van der	Stichting Lakenvelder Vlees
Schalkx	Nicole	
Schiferli	Sandor	slow food
Schrijver	Chantal	CAH Dronten
Six	Gijsbert	Nederlandse Fokkersvereniging Het Drentse Heideschaap
Slaghuis	Henk	
Smeerdijk	Hein	Stichting Graafschaps Nijboer
Smit-le Poole	Nanda	NOVA Stables
Straten	Miriam van	SZH
Sulkers	Henk	Centrum voor Genetische Bronnen, Wageningen UR
Sunter	Jan	St 'de Witrik'
Swijgers	Cor	Vereniging Het Brandrode Rund
Taks	Ad	Chaaanse Hoender Club / Nederlandse Hoender Club
Theunissen	Bert	Clun Forest schapenvereniging
Tigchelaar	Johannes	Landelijke Fokkersclub Nederlandse Landgeiten
Tigchelaar - Pelser	Shira	hobbyfokker
Vaartjes	Philip	Schaapskudde 't Nijboer (stg. Graafschaps Nijboer)
Lijssel	Anton van	
Velden	Marloes van der	KWPN
Velden	Louis van der	Regio Gelders Paard

Veldhuizen	Marius	Groenhorst College Barneveld
Velthuijs	Wietse	Landelijke Fokkersclub Nederlandse Landgeiten
Vennedunker	Johan	LFNL (landgeitenfokkersclub)
Vennedunker	Tiny	LFNL (landgeitenfokkersclub)
Visscher	Albert	
Visscher	Eduard	CAH
Vries	Romke de	St. Lakenvelder Vlees
Vroemen	Mariska	PTC+ dierverzorging
Wentzel	Ninca	Ministerie van EL&I
Westerbaan	Tjitske	betrokken bij Wetterhoun-fokkerij
Wezeman	Albert	Fjordenpaardenstamboek
Wilts	Rosan	
Windig	Jack	ABGC, Wageningen UR Livestock Research
Winterink	Mascha	boer anton
Woude	Limmy van de	NVSW
Woude	Jildou van de	NVSW
Zanden	Jan van den	VSS
Zegwaard	Ank	SZH voor levend erfgoed
Zetten	Rutger van	VSS
Zuidberg	Kees	Centrum voor Genetische Bronnen, Wageningen UR

ZeldzaamLEKKER

Proef levend erfgoed!

Traditionele Nederlandse landbouwhuisdieren zijn zeldzaam geworden omdat hun functie is overgenomen door moderne rassen. Echter, deze zeldzame rassen hebben ook bijzondere culinaire eigenschappen. En behalve dat hun vlees, eieren, melk en kazen goed smaken, zit er vaak een uniek verhaal achter deze exclusieve producten, bijvoorbeeld een authentieke bereidingswijze of een eeuwenlange verbinding met de streek. Zeldzaam lekker dus!

Zeldzame dieren opeten... is dat niet raar?

Het klinkt tegenstrijdig, maar toch is het goed om zeldzame rassen op te eten. Door ze weer een functie te geven als productiedier, wordt het voor dierhouders interessanter om ook zeldzame rassen te gaan houden, waardoor de populatie kan groeien. Zo worden zeldzame rassen steeds minder zeldzaam!

Zo uit de natuur

Onze oorspronkelijke rassen zijn sobere dieren: ze stellen niet veel eisen aan hun omgeving. Ze voelen zich daarom prima thuis in onze Nederlandse cultuurlandschappen en zijn ook uitermate geschikt voor het onderhoud van natuurgebieden. Door producten van zeldzame rassen te eten, dragen we daarom ook bij aan het in stand houden van deze bijzondere stukjes Nederland.

Toelichting op de producten

Kaas en yoghurt van melkschapen

Friese en Zeeuwse melkschapen stammen af van de schapen die langs de kust gehouden werden om het gezin in van melkproducten te voorzien. Ze vertegenwoordigen een deel van onze landbouwcultuur.

Worst gemaakt van Kempisch heidelam

Een heerlijke worst uit een prachtig Nederlands cultuurlandschap.

Producten van het Drents Heideschaap

Je proeft de hei en houdt hiermee de cultuur van het Drentse landschap in stand.

Pasteitjes met vlees van Chaams hoen

Het vlees van deze kip dat zelfs geliefd was in koninklijke kringen, is nu een Slow Food product.

Kaas en Worstenbroodje van Brandrood rund

Deze degelijke en veelzijdige koe van het MRIJ type was tot diep in de vorige eeuw beeldbepalend voor het landschap langs de grote rivieren. Deze koe is zelfredzaam en robuust; ze worden dan ook ingezet in het natuurbeheer.

Rollade en droge worst van Fries Roodbontvee

Met het eten van dit vlees behoudt u een uniek stukje Friese cultuur.

Vlees van Lakenvelder rund

Klein maar fijn. Dat is kenmerkend voor deze levende kunstwerken in de natuur.

Contact

Wilt u meer weten over de producten van zeldzame huisdierrassen en/of over ZeldzaamLEKKER?

Neem dan contact op met:

Miriam van Straten
Projectmedewerker Nieuwe kansen
06-2957 3374
miriam.vanstraten@szh.nl

Ank Zegwaard
Bestuurslid SZH
06-2901 8381
ank.zegwaard@szh.nl

Evaluatieformulier

Themadag “Hoe uniek is een ras”

3 december 2010, Lelystad

Als organisatoren van deze dag stellen wij uw evaluatie op prijs, wilt u met een kruisje uw mening over de volgende onderdelen geven:

Beoordeling van:	zeer goed	goed	vol-doende	matig	onvol-doende
De inhoud van het ochtendprogramma					
De inhoud van het middagprogramma					
De locatie					
De lunch					
De organisatie van de dag					
De informatie vooraf					
Kunt u de kennis/informatie gebruiken voor uw organisatie?					
Was er voldoende gelegenheid om te netwerken?					

Heeft u een onderwerp voor een toekomstige bijeenkomst of iets waar u verder over wilt praten (wilt u in dat geval uw naam en telefoonnummer geven)?

Bedankt voor het invullen. Wilt u dit formulier en uw badge bij de uitgang inleveren?